

GEMERTSE INDRUKKEN VAN TEILHARD DE CHARDIN IN 1910.

Van woensdag 31 augustus tot maandag 19 september 1910 verbleef de bekende theoloog-bioloog Pierre Teilhard de Chardin op het kasteel van Gemert, waar toen de Franse Jezuiten gehuisvest waren.

Hij schreef van daaruit enkele brieven aan zijn ouders en zo leren we de indruk kennen, die Gemert op hem maakte.

Voor de meeste gegevens maakte ik gebruik van De Nieuwe Limburger van 5 oktober 1963, waarin een drietal brieven zijn opgenomen.

Hij schrijft dan de volgende interessante dingen:

moeras

Gemert ligt temidden van het moerassenland. Heel langzaam wint men land op de moerassen. Nadat men de grond heeft drooggelegd, moet men hem helemaal omploegen en prepareren. Hiertoe graaft men op 1 meter diepte in het zand een laag hei in; daarboven plant men dennebomen en men wacht tot er zich een paar centimeter vegetale aarde gevormd heeft en eerst daarna kan men beginnen met zaaien. Of men maakt, om tenminste enige opbrengst te verkrijgen, met mest enige kunstmatige weiden. Het is een geweldige onderneming, waar de Hollanders met vaderlandsliefde voor arbeiden en die door de staat gesteund wordt. Er bestaat een bond, waarvan ieder lid minstens 25 of 50 cent geeft (ik geloof, dat pater rector hier tot 20 stuivers gaat) en doormiddel hiervan breiden de aanplantingen en de velden zich snel uit. Desondanks vormt de Peel, zoals deze streek heet, nog een strook van 40 km. lang en 10 of 12 km. breed en het is een aangrijpend gezicht, wanneer achter de dennenbossen plotseling men de kale heide voor zich ziet, bedekt met waterplassen en gehuld in een absolute stilte. Op het ogenblik zijn er heel weinig vogels. Ik heb slechts twee eenden gezien en een paar wulpen gehoord. Hier leefde ongetwijfeld de laatste valkenjager, maar ik ben niets bijzonders over hem te weten kunnen komen. Als bloemen kom je er nu een massa drosera tegen, mooie blauwe gentianen (*G. Pneumanthes*, geloof ik), een soort lelie (*Narthecium*) en wolfsklauwen. Onlangs hebben ondergrondse peilingen aangewezen, dat er zich op 1100 meter diepte

een voortzetting bevindt van de kolenlagen van de Belgische Kempen en waarschijnlijk zal het niet lang duren voor de exploitatie hiervan begint. Het oorspronkelijk aanzien van de streek zal hierdoor en door de verbouwingen wel heel erg veranderen.

kasteel

Het huis wordt omringd door brede grachten, waar veel snoek zit, en op de oude slottoren is een ooievaarsnest, maar jammer genoeg zijn de ooievaars sinds een maand vertrokken. Het is erg groen allemaal, het weer is zacht op het ogenblik en er heerst een diepe rust. Men voelt zich werkelijk op het platteland. De studenten leiden hier een landelijk leven. Behalve mooie verzamelingen (vooral rechtvleugelige insecten en kevers) zijn er konijnen, Guinese biggetjes en een nest werkelijk bijzonder mooie witte ratten, die niets liever dan geaaid willen worden. De studenten hebben een volière met tuinvogels erin. In de bomen nestelen houtduiven en een andere duif, bijna even groot, maar zonder "spiegeltje" op zijn nek. Hij behoort in elk geval tot het duivenras. Het grootste vermaak in de vrije tijd is spelevaren op de grachten in bootjes, die min of meer gedoemd zijn tot omslaan.

stoomtram

Om in Gemert te komen dien je gebruik te maken van een erg landelijk stoomtrammetje, dat je gedurende een uur langs de kanalen en dwars door kleine dorpjes voert, waar heel veel kinderen, allemaal erg blond en met vriendelijke gezichtjes, je om het hardst toewuiven.

moraal

Wat betreft hun moraal: het zijn hier brave flinke mensen en vurige katholieken. Vanuit het kasteel zie je ze 's-zondags in lange rijen naar de kerk trekken en heel dikwijls bidden de mannen en vrouwen onderweg samen het rozenhoedje. Het schijnt, dat de deken zijn schapjes zorgvuldig bewaakt en dat hij van tijd tot tijd 's-avonds om 8 uur de ronde doet door het dorp, om te zien, of niemand door de straten zwerft. De vroomheid heeft zelfs iets van het Jansenisme weg: een bad nemen zou een schandaal betekenen en van de andere kant ziet men bijna met voldoening een kind bibberen

van de kou, want dat zou er wel eens een Godsengeltje van kunnen maken. De moderne geest staat helaas voor de deur; de voorstanders van houten paarden op de kermis en hoeden in plaats van mutsen enzovoorts worden talrijker en zullen ongetwijfeld binnenkort de overwinning behalen. Het schijnt overigens, dat hoe afgelegen deze mensen ook wonen, men hen niets meer hoeft te leren op het gebied van sociale organisatie en verenigingen. En toch zegt men, dat zij van minder gehalte zijn dan de katholieken van het noorden, die stand moeten houden tegen de Lutherse.

kleding

De vrouwen dragen geen ^{gouden}krulijzers bij hun slapen (zoals in Friesland) maar alleen mutsen met brede flappen, die als vleugels uitstaan en die op feestdagen bedekt worden met een breed witzijden lint, overladen met bloemen; het doet wat lomp aan en is niet erg sierlijk. de jonge ongetrouwde meisjes dragen eenzelfde geval maar in het zwart, waardoor ze op oude vrouwtjes lijken. daarbij draagt iedereen hele korte haren, want die verkoopt men.

De mannen dragen platte petten en een pijp of sigaar in de mond en zij zijn expert in het beoefenen van de fietssport, zelfs met klompen aan.

Tot zover Teilhard de Chardin. In de beschrijvingen zitten enkele zaken, die hij wellicht "van horen zeggen" had of die hij in die enkele dagen nog niet voldoende kon uitdiepen. Toch meen ik, dat het geheel de moeite waard is. Wij moeten ook bedenken, dat hij vooral voor biologie aandacht had. Zo hield hij zich in Gemert onder meer bezig met het zeven van een mierenhoop als experiment, waarvan hij de grote verwachtingen had voor verder onderzoek, het lezen van biologieboeken, het kleuren van doorsneden in het laboratorium en het klaarmaken daarvan voor de microscoop en het praten met deskundigen op het kasteel. Ook bracht hij veel tijd door in de dennenbossen, ofschoon hij er over klaagt, dat het wel zacht weer is, maar dat het iedere dag behalve één dag geregend heeft al waren er dan uren van zonnenschijn tussendoor.

Maandag de 19-de september vertrok hij via Leuven naar Engeland, waar hij ook vandaan kwam eind augustus, maar hij was zoals hij schrijft "niet zonder spijt" uit Gemert vertrokken. Het was hem dus wel bevallen.

Van der Wijst.